

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

**ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ТА РЕГІОНАЛІЗАЦІЯ
ЯК ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ
МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН**

Колективна монографія

За редакцією О. А. Довгаль, Н. А. Казакової

Харків – 2018

УДК 339.9
Г 54

Рецензенти:

Г. В. Задорожний – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри міжнародної економіки та світового господарства (Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна);

Т. М. Камінська – доктор економічних наук, професор, професор кафедри економічної теорії (Національна юридична академія імені Ярослава Мудрого);

Ю. І. Присяжнюк – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри міжнародних відносин і дипломатичної служби (Львівський національний університет імені Івана Франка).

*Затверджено до друку рішенням Вченої ради
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
(протокол № 5 від 27.04.2018 р.)*

Г 54 **Глобалізація** та регіоналізація як вектори розвитку міжнародних економічних відносин : колективна монографія / за ред. О. А. Довгаль, Н. А. Казакової. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2018. – 472 с.

ISBN 978-966-285-526-5

У колективній монографії автори дали своє бачення теоретичних та практичних аспектів процесів глобалізації та регіоналізації як векторів розвитку міжнародних економічних відносин, які впливають і в найближчі десятиліття впливатимуть на світову економіку. Основну увагу зосереджено на аналізі сучасного стану та перспектив участі України в міжнародних економічних відносинах.

Книга призначена для науковців, викладачів, аспірантів і студентів вищих навчальних закладів, а також фахівців-практиків у галузі міжнародних економічних відносин.

УДК 339.9

ISBN 978-966-285-526-5

© Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2018

© Довгаль О. А., Казакова Н. А., 2018

© Правик М. В., макет обкладинки, 2018

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	9
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА РЕГІОНАЛІЗАЦІЇ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН.....	12
1.1. Просторова економіка в умовах глобалізації та регіоналізації: теоретичні аспекти.....	12
1.1.1. Еволюція вчення з просторової економіки та її наукові школи.....	13
1.1.2. Просторова економіка в системі споріднених наук.....	28
1.1.3. Теоретичні положення просторової економіки.....	30
1.1.4. Просторова економіка в сучасних світогосподарських процесах	33
Список використаних джерел.....	36
1.2. Еволюційний характер процесів глобалізації та регіоналізації....	38
1.2.1. Генеза процесів глобалізації та регіоналізації.....	38
1.2.2. Теоретичні основи регіональної економічної інтеграції	44
1.2.3. Багатовимірність процесів регіональної економічної інтеграції: форми, рівні, етапи.....	49
Список використаних джерел.....	56
1.3. Суперечності та протиріччя сучасних глобалізаційних процесів.....	57
1.3.1. Суперечлива сутність глобалізаційних процесів.....	57
1.3.2. Структуризація проблемних блоків процесу глобалізації.....	59
1.3.3. Класифікація протиріччя глобалізації.....	76
Список використаних джерел.....	89
1.4. Основні передумови та особливості сучасного процесу регіоналізації.....	91
1.4.1. Передумови, сутність на напрями сучасних процесів регіоналізації.....	92
1.4.2. Глобальний регіоналізм та його характерні риси.....	95
Список використаних джерел.....	99
1.5. Діалектична єдність та протиріччя процесів глобалізації та регіоналізації в умовах трансформаційних змін світової економіки.....	100
1.5.1. Логіка розвитку глобалізації і регіоналізації як системоутворюючих факторів трансформаційних змін у світовому економічному просторі.....	100

1.5.2. Новий глобалізм і регіоналізм як дихотомія світового економічного процесу в умовах економічної незалежності країн світу.....	104
Список використаних джерел.....	108
1.6. Дезінтеграційні процеси в глобалізованому світі: чинники та моделі.....	109
1.6.1. Інтеграція та дезінтеграція як способи трансформації економічної системи.....	109
1.6.2. Типологія дезінтеграційних процесів.....	112
1.6.3. Дезінтеграційні моделі та їхні особливості.....	119
Список використаних джерел.....	125
1.7. Національна економіка в процесах глобалізації та регіоналізації: стратегії формування та підвищення конкурентоспроможності.....	127
1.7.1. Національна економіка в процесах глобалізації та регіоналізації.....	127
1.7.2. Стратегії формування та підвищення конкурентоспроможності національної економіки.....	133
1.7.3. Інноваційна стратегія формування та підвищення національної конкурентоспроможності.....	138
Список використаних джерел.....	143
1.8. Геополітичні та гео економічні аспекти розвитку процесів глобалізації та регіоналізації.....	144
1.8.1. Теоретичні аспекти визначення геополітичних чинників.....	144
1.8.2. Теоретичні аспекти визначення гео економічних чинників.....	147
1.8.3. Співвідношення глобалізаційних процесів та регіоналізму у сучасних міжнародних відносинах.....	153
Список використаних джерел.....	158
Розділ 2. Взаємовплив глобалізації та регіоналізації міжнародних економічних відносин: чинники та напрямки.....	160
2.1. Регіональні угруповання у глобальній системі міжнародних торговельно-економічних відносин.....	160
2.1.1. Формування та індикатори розвитку сучасних регіональних угруповань.....	160
2.1.2. Місце регіональних угруповань у глобальній системі міжнародних торговельно-економічних відносин.....	165

2.1.3. Розробка механізмів розвитку для регіональних угруповань з низькими та високими кількісними індикаторами міжнародної торгівлі.....	173
Список використаних джерел.....	176
2.2. Регіональні угруповання, прямі іноземні інвестиції та діяльність ТНК в умовах глобалізації.....	177
2.2.1. Географічна класифікація світових регіональних об'єднань.....	177
2.2.2. Динаміка та напрями прямих іноземних інвестицій за групами країн.....	181
2.2.3. Місце транснаціональних корпорацій у глобалізованій економіці.....	187
Список використаних джерел.....	190
2.3. Розвиток кооперативів та міжнародного кооперативного бізнесу в умовах глобалізації.....	191
2.3.1. Унікальність кооперативів та неприбуткова економічна природа кооперативного бізнесу.....	191
2.3.2. Сільськогосподарські кооперативи в умовах глобалізації.....	201
2.3.3. Вплив глобалізації на фінансово-кредитні кооперативи.....	204
Список використаних джерел.....	212
2.4. Глобальна водогосподарська проблема та її вплив на процеси регіоналізації.....	215
2.4.1. Водогосподарська проблема: глобальний вимір.....	217
2.4.2. Регіональні водогосподарські проблеми.....	222
2.4.3. Проблеми водокористування в умовах глобалізації як передвісник «нової регіоналізації» господарської діяльності.....	227
Список використаних джерел.....	230
2.5. Конвергентні технології і нова промислова революція як ключовий фактор вирішення глобальних проблем.....	231
2.5.1. Глобальні проблеми та конвергенція наук і технологій.....	231
2.5.2. Тенденції розвитку конвергентних NBIC-технологій.....	234
2.5.3. Конвергенція NBIC-технологій як базис нової промислової революції.....	236
2.5.4. Конвергенція знань, технологій і суспільства – ключ для подолання глобальних проблем	242
Список використаних джерел.....	246
2.6. Інтелектуальна власність та її комерціалізація в умовах глобального економічного розвитку.....	248
2.6.1. Особливості сучасного розвитку глобального й регіональних ринків об'єктів інтелектуальної власності.....	249

2.6.2. Комерціалізація об'єктів інтелектуальної власності: світовий та вітчизняний досвід.....	254
Список використаних джерел.....	265
2.7. Інтегральний показник оцінки технологічного лідерства країн в межах ЄС.....	266
2.7.1. Детермінанти сучасного технологічного лідерства країн: сутність та оцінка.....	267
2.7.2. Розрахунок інтегрального показника технологічного лідерства країн.....	277
Список використаних джерел.....	286
2.8. Асиметрія економічних ефектів угоди про Північноамериканську зону вільної торгівлі для країн-учасниць.....	286
2.8.1. Еволюція та правові основи Північноамериканської зони вільної торгівлі.....	286
2.8.2. Результативність реалізації угоди про Північноамериканську зону вільної торгівлі: економічний ефект.....	292
2.8.3. Переваги та втрати від північноамериканської інтеграції для країн-учасниць.....	295
Список використаних джерел.....	305
2.9. Соціокультурні глобалізаційні тенденції та ідеологія крос-культурного менеджменту.....	307
2.9.1. Роль крос-культурного менеджменту у діяльності міжнародних бізнес-структур.....	307
2.9.2. Глобалізаційні тенденції, що впливають на формування соціокультурного середовища в міжнародному бізнесі.....	310
2.9.3. Нова якість міжкультурної комунікації та спроби реалізації політики мультикультуралізму.....	318
Список використаних джерел.....	324
Розділ 3. Місце України у процесах глобалізації та регіоналізації міжнародних економічних відносин.....	327
3.1. Національні пріоритети зовнішньоекономічної діяльності України у глобальному та регіональному просторах.....	327
3.1.1. Участь України в системі міжнародної торгівлі: географічний аспект.....	327
3.1.2. Інтенсифікація зовнішньоторговельних відносин між Україною та її основними партнерами: завдання для України.....	332
Список використаних джерел.....	338

3.2. Національна конкурентоспроможність економіки України та її вплив на місце країни в глобальних і регіональних економічних процесах.....	338
3.2.1. Місце України в світовому рейтингу конкурентоспроможності.....	339
3.2.2. Індекс конкурентоспроможності WEF та його структура.....	342
3.2.3. Оцінка взаємозалежності складових індексу конкурентоспроможності та продуктивності праці в Україні.....	346
Список використаних джерел.....	355
3.3. Зовнішня торгівля України в умовах регіоналізації міжнародних економічних відносин.....	356
3.3.1. Зовнішня торгівля України в умовах дії Угоди про асоціацію з ЄС.....	356
3.3.2. Зміни у структурі зовнішньої торгівлі України після підписання Україною Угоди про асоціацію з ЄС.....	360
Список використаних джерел.....	370
3.4. Зовнішня торгівля в системі конкурентних переваг України.....	370
3.4.1. Роль зовнішньої торгівлі України у підвищенні її міжнародної конкурентоспроможності.....	370
3.4.2. Розрахунок індексу конкурентності зовнішньої торгівлі України.....	375
3.4.3. Розрахунок основних компаративних переваг експортних груп товарів та послуг України в контексті її виходу на ринки ЄС.....	384
Список використаних джерел.....	389
3.5. Банківська система України в умовах фінансової глобалізації.....	390
3.5.1. Сутнісний аналіз фінансової глобалізації як теоретичного підґрунтя глобалізації банківської діяльності.....	392
3.5.2. Специфіка проявів глобалізації банківської діяльності на ринках, що розвиваються.....	397
3.5.3. Банківська система України та глобалізаційні процеси.....	399
3.5.4. Регулювання процесів глобалізації банківської діяльності.....	406
Список використаних джерел.....	408
3.6. Інтеграція України в міждержавні регулятивні ініціативи у банківській сфері.....	410
3.6.1. Еволюція підходів до регулювання банківської діяльності.....	411
3.6.2. Перехід банківської сфери України до нових стандартів Базельської угоди: наслідки та прогнози.....	415
Список використаних джерел.....	423
3.7. Тенденції розвитку і застосування біотехнологій в країнах світу та Україні для вирішення глобальних проблем....	425
3.7.1. Роль біотехнологічного сектору в економіці США.....	425
3.7.2. Напрямки розвитку біотехнологій у провідних країнах Європи.....	429

3.7.3. Особливості розвитку біоекономіки в інших провідних країнах світу.....	435
3.7.4. Проблеми та перспективи розвитку ринку біотехнологій в Україні.....	438
Список використаних джерел.....	439
3.8. Перспективи впровадження концепції «розумного сталого міста» в Україні як механізму подолання глобальних викликів в умовах нової промислової революції.....	441
3.8.1. Концепція «розумного сталого міста».....	442
3.8.2. «Розумні сталі міста»: світова практика.....	448
3.8.3. «Розумні сталі міста»: український аспект.....	451
Список використаних джерел.....	454
ПІСЛЯМОВА.....	456
ДОДАТКИ.....	457